

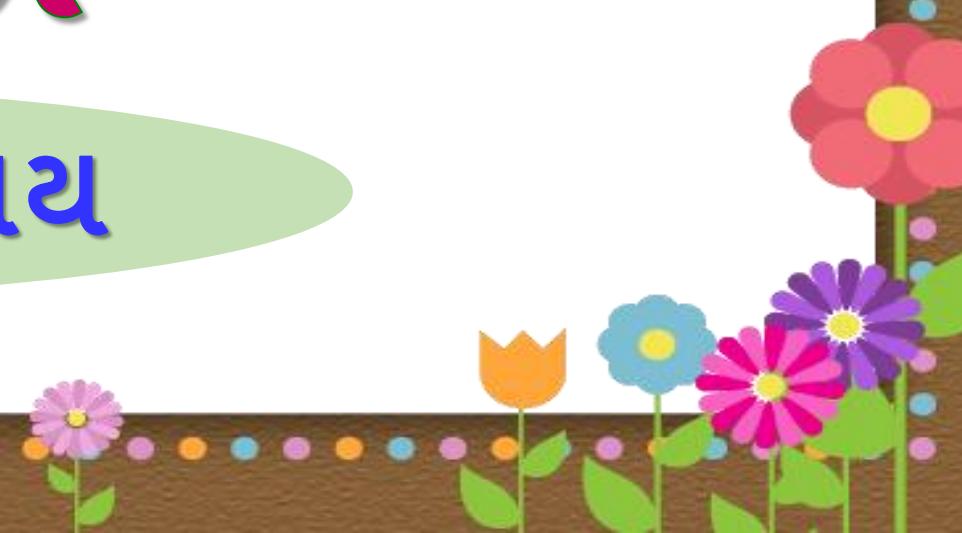
ધોરણ : ૭

ગુજરાતી

પાઠ - ૯

બાનો દાડો

અભ્યાસ / સ્વાધ્યાય

અભ્યાસ

1. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર માટે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો ઉત્તર શોધીને તેનો ક્રમ-અક્ષર
પ્રશ્ન સામેના માં લખો.

- (૧) લેખકની દ્રષ્ટિએ “બા” એટલે ....
- (૨) બેઠી દરીની, નીચી
- (૩) મજબૂત બાંધાની
- (૪) પંચોતેર વર્ષની
- (૫) નિરંતર ઉદ્યોગ

(2) બા વીતી ગયેલા દિવસોના રસ્તે ઝડપથી નીકળી પણ

જાય છે, એ વાક્યનો અર્થ છ....

(ક) બા ઝડપથી ચાલવા માંડે છે

(ખ) બા દુઃખને ભૂલી જાય છે.

(ગ) બા ગામડે જતી રહે છે.

(ધ) બા યાદ કરે છે.

(૩) બાનું એક સ્વજન એટલે.....

(ક) પિતાજી

(ખ) ફળ-કૂલ

(ગ) લેખક

(ધ) વાડો

- (૪) બા ક્યારે વાડા કિના ઝુરાપો અનુભવે છે ?
- (૫) બા પરદેશ જાય ત્યારે
- (૬) પતિની યાદ આવે ત્યારે
- (૭) પડોશીને ત્યાં જાય ત્યારે
- (૮) દીકરાને ઘેર જાય છે ત્યારે**

2. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર એક-એક આપો.

(1) બા દેખાવે કેવાં હતાં ?

➤ બા દેખાવે નીચી-બેઠી દડીનાં અને મજબૂત બાંધાનાં
હતાં.

(2) ભદ્ર કે નોકરિયાતો લીંબુ લેવા કેવા બહાનાં કાઢતાં ?

➤ ભદ્ર કે નોકરિયાતો લીંબુ લેવા એવાં બહાનાં કાઢતા :
'પેટમાં વીતે છે', 'તાવ આવે છે'.

(3) બાના વાડામાં કયા કયા ઓષધિય છોડ હતા ?

➤ બાના વાડામાં તુલસી, કરિયાતું, અરકૂસી અને ખરસાડી જેવા ઓષધીય છોડ હતા.

(4) બાનું જીવનસૂત્ર શું હતું ?

➤ ‘ખાયા સો ખોયા; ખિલાયા સો પાયા’ – એ બાનું જીવનસૂત્ર હતું.

3. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો.

(1) પિતાજીની વાત નીકળતાં લેખકની બા તરડાયેલા અવાજે
શું કહેતાં ?

➤ પિતાજીની વાત નીકળતાં લેખકની બા તરડાયેલા અવાજે
કહેતાં : “આ બધું તારા બાપા હોત અને નજરોનજર જોત
તો! કેટલા ખુશ થાત! દુખિયારો જીવ સુખ જોવા ન જ
પામ્યો, મને મૂઈને શું કામ જિવાડી ?”

(2) લેખકની બા 'સમયને જીરવી ગયાં' તેમ શાથી કહી શકાય ?

- લેખકના બાપુજીનું અવસાન થતાં ઘરનો તોતિંગ મોબિલ તૂટી પડ્યો.
ત્યારે લેખકને લાગતું હતું કે તેમનાં બા આ આધાત જીરવી નહિ શકે.
હવે બા પાંચેક વર્ષ સુધી જ ટકી શકશે, કારણ કે એ અંદરથી તૂટી
ગયાં છે. એ સૂક્ષ્મ ધારણાની પત્તીની જેમ આમતેમ ફંગોળાતા રહેશે.
પણ લેખકની ધારણા મુજબ કાંઈ બન્યું નહિ, તેથી એમ કહી શકાય
કે લેખકનાં બા સમયને જીરવી ગયાં.

(3) બા બહારગામ જાય ત્યારે તેમને વાડા અંગે શી ચિંતા રહેતી ?

➤ બા બહારગામ જાય ત્યારે ભાગ્યે જ બે-ત્રણ દિવસ રોકાતાં. વાડા વિના તેઓ ઝુરાપો અનુભવતાં. એમને વાડાની આ ચિંતા થતી : વાડામાં ભૂંડ પેસી ગયાં હશે, વાંદરાએ વાડો ઘેદાનમેદાન કરી નાખ્યો હશે, લોકોએ આડેધડ ફૂલો ચૂંટી લીધાં હશે, કોઈ કાચાં ને કાચાં લીંબુ તોડી ગયું હશે! આવા વિચારોથી બા બેચેન થઈ જતાં, તેઓ બહારગામથી પોતાના ઘેર આવીને જ જંપતા.

િ(4) લેખકે પાઠનું શીર્ષક ‘બાનો વાડો’ એવું શા માટે પસંદ કર્યું હશે ?

બાને પોતાનો વાડો ખૂબ જ પ્રિય હતો. તેમાં બાએ અનેકે પ્રકારની ઓષ્ણિઓ, જાતજાતનાં ફૂલોના છોડ અને ફળનાં વૃક્ષો ઉગાડ્યાં હતાં. તે જીવની પેઢે વાડાનું જતન કરતી હતી. વાડા વિના તે ઝુરાપો અનુભવતી હતી. વાડાની દેખરેખ અને ઉછેરમાં જ તેનાં દિવસરાત વીતતાં હતાં. વાડો એમના જીવનનું એક સ્વજન હતું. એમણે વાડાને જેટલો પ્રેમ કર્યો હતો એટલો કદાચ સંતાનોને નહોતો કર્યો. આમ લેખકે બાના વાડા નિમિત્ત જીવનની કથા અને વ્યથા આલેખી છે. બાના જીવનની તમામ વાતોમાં વાડો કેન્દ્રસ્થાને છે, માટે લેખકે આ પાઠને માટે ‘બાનો વાડો’ એવું શીર્ષક પસંદ કર્યું છે.

4. નીચેનાં વિધાનો માટે કારણ આપો.

(1) સુખનો અતિરેક થતાં બાનો અવાજ તરડાઈ જતો.

➤ સુખનો અતિરેક થતાં બા તેમના દીકરાને કહેતાં, ‘આ બધું
સુખ જોવા તારા બાપા જીવતા રહ્યા હોત તો કેવું સારું થાત !’
આટલું બોલવા જતાં બાનો અવાજ તરડાઈ જતો.

(2) બા પોતાના દીકરાને ઘેર બે-ત્રણ દિવસથી વધારે ન રહેતી.

➢ બાને પોતાના વાડાની સતત ચિંતા રહેતી, એમાં પણ અવિચારી લોકો કે પશુઓ વાડામાં પેસી જઈ તેને ખેદાનમેદાન કરી નાખશે એવો કર્તા તેમને રહ્યા કરતો હતો. આ ચિંતાને કારણે બા પોતાના દીકરાને ઘેર બે - ત્રણ દિવસથી વધારે ન રહેતી.

(3) બા વહેલી સવારે થાળીમાં ફૂલ એકઠાં કરી રાખતી.

> રોજ સવારે વાડાનાં સુગંધીદાર ફૂલો મંદિરમાં પૂજા માટે
મોકલવાનો બાનો નિયમ હતો. એટલા માટે તે વહેલી
સવારે થાળીમાં ફૂલ એકઠાં કરી રાખતી.

(4) લેખકના મતે બા ભોળી નહિ, ભલી ખરી.

➢ બા સમજદાર, ચાલાક અને વ્યવહારકુશળ હતી. કેટલાક લોકો બીમારીનું બહાનું કાઢી લીંબુ લેવા આવે. બા એમના મનને કળી જતી. બીમારી માત્ર બહાનું છે એ જણાતી, છતાં પોતાની ભલાઇ એવી કે કોઈનેથ લીંબુ આપવાની ના ન પાડતી, તેથી લેખકના મતે બા ભોળી નહિ, ભલી ખરી.

□ બાનો પરિચય કરાવતાં પાંચ-સાત વાક્યો બોલો.

➤ બા બેઠી દડીના, મજબૂત બાંધાનાં, દમદાર ને જજરમાન વ્યક્તિત્વ ધરાવતાં હતાં. એમને પંચોતેર વર્ષ થયાં હતાં, છતાં પંચોતેર વર્ષનાં લાગતાં નહોતાં. બાએ જીવનની અનેક તડકી-છાંયડી જોઈ હતી, પણ સતત ઉદ્ઘમી અને પ્રસંજ રહ્યાં. એમણે પોતાનાં સંતાનોને ઉછેર્યા, તેમને આર્થિક રીતે સમૃદ્ધ કર્યા અને તેમનામાં ઉચ્ચ સંસ્કારોનું સિંચન કર્યું. સંતાનોને તેમણે પિતાની ખોટ સાલવાન દીધી. બા સમયને જીરવી ગયાં. કોઈ વાર સુખના અતિરેકનો વિચાર આવતાં થોડી વાર માટે તે અસ્વસ્થ બની જતાં, પણ પછી મન હળવું ફૂલ કરી લેતાં. બાએ કર્મ અને ધર્મ એક કરી મૂક્યાં હતાં. ‘ખાયા સો ખોયા, ખિલાયા સો પાયા’ એ એમનું જીવનસૂત્ર હતું.

5. નીચેના શબ્દોનો ઉપયોગ કરી વાક્ય બોલો.

(જાજરમાન, નિરંતર, જીવનસૌત, સમૃદ્ધિ)

- (1) ભારતના ભૂતપૂર્વ વડા પ્રધાન ઈંદિરા ગાંધીનું વ્યક્તિત્વ જાજરમાન હતું.
- (2) મીરાંબાઈ નિરંતર ઈશ્વરભક્તિમાં લીન રહેતા.
- (3) બાનો વાડો એ એમનો જીવનસૌત હતો.
- (4) આપણા રાજ્યમાં સમૃદ્ધિ વધી છે, પણ સુખશાંતિ વધ્યાં નથી.

સ્વાધ્યાય

1. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો.

(1) ‘નિરંતર ઉદ્ઘોગ એટલે બા’ એમ લેખક શા માટે કહે છે ?

➢ બા જીવ્યાં ત્યાં સુધી ઉંમર કે નિરાશાને તેમણે પોતાની નજીક આવવા દીધાં નહોતાં. તેમણે કર્મ અને ધર્મને એક જ કરી મૂક્યાં હતાં. તે કામદ્રાં હતાં અને સતત પ્રવૃત્તિશીલ રહેતાં હતાં. ઘરનાં નાનાંમોટાં તમામ કામકાજ કરવા અને કોને ઉછેરવાં, દિવસરાત તેમની આ જ પ્રવૃત્તિ રહી હતી. માટે લેખક કહે છે, “નિરંતર ઉદ્ઘોગ એટલે બા.”

(2) “બાએ કર્મ અને ધર્મ એક કરી મૂક્યાં છે.” – તેવું લેખક શા માટે કહે છે ?

➢ બા અતીતની કેડી પર આવીને, ક્ષણભર ઉલ્લી રહીને, ત્યાંથી આગળ નીકળી જાય છે. તે નિરંતર નવી કેડીની શોધમાં જ રહે છે. તે પોતાના જીવનની ક્ષણેક્ષણનો હિસાબ પોતાની પાસેથી લે છે. કોઈ વાર ઉધડો પણ લે. બીજા કરે કે ન કરે, એ પોતાનું કામ કર્યું જ જાય. આથી લેખક કહે છે કે, બાએ કર્મ અને ધર્મને એક કરી મૂક્યાં છે.

(3) તમારા દાદા કે દાદીની ગમતી પ્રવૃત્તિ વિશે લખો.

2. નીચે આપેલી પંક્તિનો વિચારવિસ્તાર કરો.

- ‘ખાયા સો ખાયા, ખિલાયા સો પાયા.’
- આપણે જે ખાઈએ છીએ, પીએ છીએ, બોગવીએ સધણું
નાશવંત છે, નકામું જાય છે. આપણે આપણા માટે, આપણા
અંગત સ્વાર્થ માટે જે બધું માર્ગ્યું કે બોગવ્યું એમાં બીજાને શો
લાભ થયો?

- મેળવવા કે પ્રાપ્ત કરવાનો ખરો માર્ગ ખરચવામાં કે ખવડાવવામાં છે. આપણે બીજાને સુખી કરીએ, બીજાની આંતરડી ઠારીએ અથવા આપણો કોળિયો બીજાને ખવડાવીએ તો જ આત્મસંતોષ થાય. ઉમાશંકર જોશીએ લખ્યું છે : “રામનો આલ્યો બટકું રોટલો ખાધા કરતાં ખવડાવ્યો મીઠો લાગે.”
- આપણી ભારતીય સંસ્કૃતિમાં પણ ત્યાગીને લોગવી જાણો નો જ મહિમા કરવામાં આવ્યો છે.

3. આ પાઠમાંથી કિયાપદ વગરનાં વાક્યો શોધીને લખો.

ઉદાહરણ : બાને પ્રકૃતિમાં, ઝડપ-પાન અને ફળ-ફૂલમાં ભારે રસ.

- (1) બાનું જીવન એટલે ઉઘોગ!
- (2) નિરંતર બાને નવીનવી કેડીની શોધ!
- (3) બધો નકશો બાની જુભને ટેરવે!
- (4) આપણે પામી શકીએ બાના અતીત અને વૈભવને !

4. શબ્દની આગળ 'અ' લગાડવાથી કેટલાક શબ્દો વિરુદ્ધાર્થી બને છે.

દિ. તી., સ્વચ્છ - અસ્વચ્છ.

આવા બીજા શબ્દો પાઠમાંથી શોધીને લખો.

(1) તૃપ્ત X અતૃપ્ત

(2) સ્વસ્થ X અસ્વસ્થ

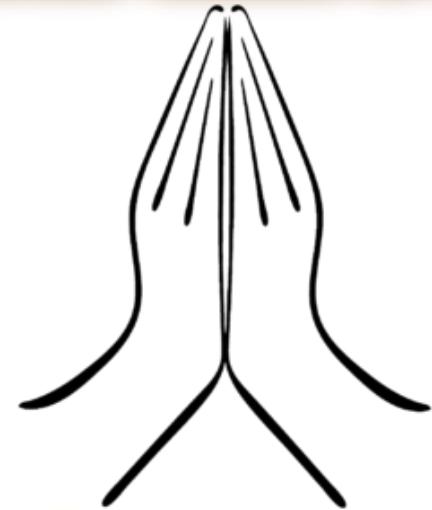
(3) પવિત્ર X અપવિત્ર

(4) સ્વીકાર X અસ્વીકાર

5. નુકસાન, ખેરાત, શરબત, નજર વગેરે અન્ય ભાષાના શબ્દો ગુજરાતી ભાષામાં
પ્રયોજય છે. આ શબ્દોનો વાક્યપ્રયોગ કરો.

- (1) તમાકુથી શરીરને નુકસાન થાય છે.
- (2) અકબરે ગરીબો માટે ઘણી ખેરાત કરી હતી.
- (3) મને શરબત ખૂબ ભાવે છે.
- (4) જગ્યા પણી પોતાની થાળી સામે કોઈ નજર સુધ્યાં
નાખતું નથી.

THANKS

FOR WATCHING